

*præcipue
Christianorum
ratione ad-
optionis.*

quentius, et peculiari quodam nomine, præsertim in novi testamenti libris, Deus pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba Pater :¹ eam enim caritatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, et simus :² quod si filii, et heredes : heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus;³ nec confunditur vocare nos fratres.⁴ Sive igitur communem creationis, et providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum patrem se credere profitentur.

9.

*Nomen
patris in-
dicat plu-
ralitatem
personarum*

Verum, præter eas notiones, quas explicavimus, Patris nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum et abstrusum est, quodque humana ratio, et intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris vocabulo divina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ : Patris, qui a nullo genitus est; Filii, qui ante omnia sæcula a Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre et Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia prima persona, qui cum unigenito Filio suo, et Spiritu sancto unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius trinitate substantiæ.

10.

*quæ suis
tantum
propri-
etatibus
distinctæ
intelli-
guntur.*

Jam vero hæ tres personæ cum in iis quidquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distinctæ intelliguntur. Pater siquidem ingenitus est : Filius a Patre genitus : Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur : ut in confessione veræ, sempiternæque Deitatis, et in personis proprietatem, et in essentia unitatem, et in trinitate æqualitatem pie, et sancte colendam credamus. Nam quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in trinitate prius, aut posterius, majus, aut minus cogite-

¹Rom. VIII. 15. — ²I. Joan. III. 1. — ³Rom. VIII. 17. 29. — ⁴Hebr. II. 11.

mus; absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere, et sine ulla dubitatione affirmamus; quæ quidem uti patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod filium ab æterno genuerit : semper enim Deum simul et patrem fuisse, nobis significatur, cum Dei, et patris nomina conjuncta in hac confessione pronuntiamus.

Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione, aut periculosius versari, aut gravius errare possumus; doceat Parochus, religiose retinenda esse essentiæ, et personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur, et sciant fideles unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis : Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria :¹ satis enim videri debet, quod fide certum, et exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.² Rursus, tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus sanctus, et hi tres unum sunt.³ Oret tamen assidue, ac precetur Deum, et patrem, qui universa ex nihilo condidit, disponitque omnia suaviter,⁴ qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri,⁵ qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit : oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus⁶ dignus sit, qui videat quæ tanta sit Dei patris fœcunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, parem et æqualem sibi filium gignat, quove modo duorum idem plane et par caritatis amor, qui spiritus sanctus est, a patre et filio procedens, genitorem, et genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se conectat; atque ita divinæ Trinitatis una sit essentia, et trium personarum perfecta distinctio.

Pater dicitur prima persona, quia principium sine principio.

II.

De trinitate ne subtilius exquiratur.

¹ Prover. XXV. 27. — ² Matth. XXVIII. 19. — ³ I. Joan. V. 7. — ⁴ Sap. VIII. 1. — ⁵ Joa. I. 12. — ⁶ Luc. XVI. 9.
CAT. TRID. — 2

12. OMNIPOTENTEM. Solent sacræ litteræ multis nominibus Dei summam vim, et immensam majestatem explicare, ut ostendant quanta religione et pietate illius sanctissimum numen colendum sit : sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui; ipse enim de se dicit, Ego Deus omnipotens;¹ et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est : Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem;² deinde vero in Apocalypsi scriptum est, Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens;³ et alibi, Dies magnus Dei omnipotentis⁴ appellatur. Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod dicitur : Non erit impossibile apud Deum omne verbum.⁵ Numquid manus Domini invalida est?⁶ item, Subest tibi, cum volueris, posse;⁷ et alia generis ejusdem; ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

13. Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo, et cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat. Etenim non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti, et intelligentiæ suspicari non licet. Neque vero, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest; hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est : Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia, posse ea, infirmitatis est, non summæ, et infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maxime conjuncta, et convenientia non sunt.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermisissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc

¹ Gen. XVII. 1. — ² Gen. XLIII. 14. — ³ Apoc. I. 8. — ⁴ Apoc. XVI. 14.
⁵ Luc. I. 37. — ⁶ Num. XI. 23. — ⁷ Sap. XII. 18.

unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, et imperio subjecta esse. Cum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non possumus. Præterea nulla res tam ad fidem, et spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri a Deo posse; quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, et admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitacione assentitur: quin potius, quo majora sunt, quæ divina oracula docent, eo libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur, sed erigit sese, atque confirmat, sæpe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hac fide præcipue munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, et utilitatem edere cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum apostolis incredulitatem objiciens diceret: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc illuc; et transibit, et nihil impossibile erit vobis.¹ De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur; non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.² Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet, in primis vero ad omnem animi modestiam, et humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps apostolorum: Humiliamini sub potenti manu Dei.³ Monet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint; inquit enim Salvator noster: Ostendam vobis, quem timeatis: timete eum, qui postquam occiderit, habet

14.

In symbolo cur Deus proponatur credendus omnipotens.

Fidei in Deum omnipotentem utilitas.

¹ Matth. XVII. 19. — ² Jac. I. 6. 7. — ³ 1 Petr. V. 6.

potestatem mittere in gehennam.¹ Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda, et celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet : Fecit mihi magna qui potens est.²

15. Sed quod Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem in errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut filio etiam, et spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus, ita æque patrem, ac filium, et spiritum sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem³ esse confitemur. At vero, præcipua quadam ratione, patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, uti etiam filio, qui æternum patris verbum est, sapientiam, et spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus : quamvis hæc et alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholica fidei regula dicantur.

16. **CREATOREM CÆLI ET TERRÆ.** Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspicui potest. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immensa creatoris potestate dubitandi locus relinquatur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit, idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, et voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur; nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit David : Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.⁴ Quemadmodum autem sua bonitate adductus, quæcumque voluit, fecit : ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est; verum quia rerum omnium exemplar divina

¹ Luc. XII. 5. — ² Luc. I. 49. — ³ Symb. Athan. n. 15. — ⁴ Psal. XV. 2.

intelligentia continetur, id summus artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia, et infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitatem initio procreavit : Ipse enim dixit, et facta sunt : ipse mandavit, et creata sunt.¹

Verum cæli, et terræ nomine, quidquid cælum, et terra complectitur, intelligendum est. Nam præter cælos, quos opera digitorum ejus² Propheta appellavit, solis etiam splendorem, lunæque, et ceterorum siderum ornatum addidit, atque, ut essent in signa, et tempora, et dies, et annos, ita cælorum orbis certo, et constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

Præterea spiritualem naturam, innumerabilesque angelos, qui Deo ministrarent, atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ, et potestatis munere auxit, atque ornavit. Nam cum illud sit in divinis litteris, Diabolum in veritate non stetit;³ perspicuum est, eum, reliquosque desertores angelos ab ortu sui initio gratia prælitos fuisse; de quo ita est apud sanctum Augustinum : Cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhærent, angelos creavit, simul in eis et condens naturam, et largiens gratiam. Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos angelos fuisse credendum est.⁴ Quod autem ad scientiam attinet, exstat illud sacrarum litterarum testimonium : Tu, domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, ut intelligas omnia super terram. Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis : Potentes virtute, facientes verbum illius;⁵ atque ob eam rem sæpe in sacris litteris virtutes, et exercitus Domini appellantur. Sed quamvis omnes ii cælestibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, et creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbiæ suæ pœnas luunt : de quibus Princeps apostolorum scribit in hunc modum : Angelis peccantibus non pepercit, sed ruden-

¹ Psal. XXXII. 9. — ² Psal. VIII. 4. — ³ Joan. VIII. 44. — ⁴ Aug. lib. XII. de Civ. Dei cap. 9. — ⁵ 2. Reg. XIV. 20. — ⁶ Psal. CII. 20.

17.
*cælum et
terram*

18.
*naturam
spiritua-
lem,*

tibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reservari.¹

19. At vero terram etiam super stabilitatem suam fundatam *animalia,* Deus verbo suo iussit in media mundi parte consistere, effecitque ut ascenderent montes, et descenderent campi in locum, quem fundavit eis : ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram.² Deinde non solum arboribus, omnique herbarum, et florum varietate convestivit, atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, et aera, ita etiam terras complevit.

20. Postremo ex limo terræ hominem sic corpore affectum, *et hominem.* et constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset, et impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, et similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit : omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio numquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde ceteris animantibus præesse voluit : quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

21. Hæc igitur de universorum creatione, cæli, et terræ verbis intelligenda sunt : quæ omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis : Tui sunt cæli, et tua est terra, orbem terræ, et plenitudinem ejus tu fundasti :³ sed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis, visibilium et invisibilium, significaverunt. Quæcumque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, et visibilia dicuntur, vel mente, et intelligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur.

22. Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium *Deus omnium conservator æque ac rector,* credere oportet, ut existimemus, perfecto, absolutoque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia ut

¹ 2. Pet. II. 4. — ² Psal. CIII. 5, 8, 9. — ³ Psal. LXXXVIII. 12.

essent, creatoris summa potestate, sapientia, et bonitate effectum est; ita etiam, nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent; atque id scriptura declarat, cum inquit : Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?¹

Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia *23.* sua tuetur, atque administrat, verum etiam, quæ moventur, *et motor* et agunt aliquid intima virtute, ad motum, atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediatur, præveniat tamen, cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, et quemadmodum Sapiens testatur : Attingat a fine usque ad finem fortiter, et disponat omnia suaviter.² Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annunciaret Deum, quem ignorantes colebant : Non longe est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus.³

Atque hæc de primi articuli explicatione satis fuerint; si *24.* tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus *Tribus personis creatio tribuenda.* sanctæ, et individuae Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex apostolorum doctrina, patrem creatorem cæli, et terræ confitemur : in scripturis sacris legimus de filio, Omnia per ipsum facta sunt :⁴ et de spiritu sancto, Spiritus Domini ferebatur super aquas :⁵ et alibi, Verbo Domini cæli firmati sunt : et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.⁶

¹ Sap. XI. 20. — ² Sap. VIII. 1. — ³ Act. XVII. 27. — ⁴ Joan. I. 3. — ⁵ Gen. I. 2. — ⁶ Psal. XXXII. 6.